

Asia: VN/32207/2022

Arviomuistio etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Tuomarin etäosallistuminen

Lähtökohtaisesti pidän perusteltuna antaa paitsi asianosaisille myös tuomareille mahdollisuus tietyissä tilanteissa osallistua oikeudenkäyntiin etäyhteydellä. Kovin laajamittaista tuomareiden etäosallistumista oikeudenkäynteihin en kuitenkaan pidä perusteltuna, sillä se voisi heikentää paitsi luottamusta oikeudenkäyttöön (s. 35–36) myös asianosaisen kokemusta tuomarinsa kohtaamisesta. Tämän vuoksi katsoisin, että tuomareiden etäosallistumisen tulisi olla rajoitettua. Sen ei tulisi olla mahdollista ainakaan tilanteissa, joissa osa asianosaisista tai kuultavista osallistuisi oikeudenkäyntiin tuomioistuimen istuntosalista ilman tuomarin läsnäoloa. Pidän myös kannattavana ajatuksena sitä, että laissa osallistumisedellytykset säädettäisiin varsin rajatuiksi kuitenkin siten, että pykälä sisältäisi arviomuistiossa esitetyn varaventiilin erityistilanteisiin reagoimiseksi.

Yhdyn arviomuistiossa esitettyyn (s. 55) siitä, ettei tuomarin mahdollisuus osallistua etänä oikeudenkäyntiin edellyttäisi asianosaisten suostumusta. Kuitenkin katson, että tuomioistuimen tulisi varata asianosaisille tilaisuus tulla kuulluksi tuomarin mahdollisesta etäosallistumisesta sekä ottaa heidän kantansa huomioon asiasta päättäessään. Mahdollisessa jatkovalmistelussa olisikin perusteltua käsitellä tarkemmin myös tästä päättämistä juuri siinä tapauksessa, jossa asianosaiset vastustavat tuomarin etäosallistumista eli sitä, tulisiko tuomioistuimen laatia tällaisessa tapauksessa perusteltu käsittelyratkaisu tai päätös mahdollisine muutoksenhakuohjauksineen. Joka tapauksessa oikeudenkäynnin julkisuudesta tulisi huolehtia niin, että yleisö voisi tulla seuraamaan etäoikeudenkäyntiä tuomioistuimen istuntopaikalle erikseen määrättyyn istuntosaliin tai erilliseen tilaan.

Käsitykseni mukaan tuomarin etäosallistuminen soveltuisi luontevasti tilanteisiin, joissa monijäsenen kokoonpanon puheenjohtaja olisi istuntosalissa ja muut jäsenet osallistuisivat etäyhteydellä. Myös valmisteluistuntojen osalta tuomarin kynnys osallistua käsittelyyn etänä voisi

olla matala, mikäli asianosaiset myös osallistuisivat etänä. Etäyhteydellä toimitettu valmisteluistunto mahdollistaa myös sovintoneuvotteluiden käymisen, sillä tuomari voi poistua neuvotteluiden ajaksi etäyhteydestä tai neuvotteluita voidaan käydä myös valmisteluistunnon jälkeen.

Ottaen huomioon tämänhetkisten etäyhteyksien laatu, en pidä kannatettavana vaihtoehtona sitä, että yksijäsenen kokoonpanon tuomari osallistuisi pääkäsittelyihin etäyhteydellä kuin lähinnä poikkeustapauksissa ja vain silloin, kun kaikki muutkin asianosaiset osallistuvat oikeudenkäyntiin etäyhteydellä. Etäyhteydet eivät nimittäin usein toimi kovin hyvin, niiden muodostamisessa on usein ongelmia ja lisäksi niissä usein on katkoksia. Etäyhteyden ongelmatilanteissa teknistä apua on vaikea saada, ellei tuomari ole istuntopaikalla.

2. Asianosaisen suostumusedellytyksen keventäminen

Yhdyn arviomuistiossa (s. 70) esitettyyn siitä, että rikosasioissa vastaajalla tulee lähtökohtaisesti olla oikeus osallistua syyteasian oikeudenkäyntiin henkilökohtaisesti ja että vain poikkeuksellisesti (esimerkiksi turvallisuussyistä) vastaaja voitaisiin määrätä osallistumaan etäyhteydellä vastoin suostumustaan. Muilta osin arviomuistiossa on nähdäkseni esitetty hyviä oikeudellisia perusteita sille, että asianosaisen suostumusedellytyksestä luovuttaisiin. Jo nykyisin asianosaiset varsin usein joko itse ehdottavat osallistumista etäyhteydellä toisesta tuomioistuimesta tai suostuvat tuomioistuimen ehdotukseen etäosallistumisesta. Tämä on varsin yleistä niissä tapauksissa, joissa asianosainen tai kuultava asuu kaukana käsittelyn toimittavasta tuomioistuimesta. Tämä säästää asianosaisen ja hänen avustajansa aikaa ja oikeudenkäyntikuluja.

3. Etäyhteyden käytön edellytysten keventäminen suullista todistelua vastaanotettaessa

Tällä hetkellä voimassa oleva laki mahdollistaa asianosaisten kuulemisen etäyhteydellä tiettyjen edellytysten voimassa ollessa. Vaikuttaisi siltä, ettei soveltamisessa ole ilmennyt suurempia ongelmia. Siten välttämättä laissa olevia edellytyksiä ei ole tarpeen keventää. Kuitenkaan en näe estettä sille, että lakia tältä osin selkiytettäisiin ja kevennettäisiin.

Pidän joka tapauksessa tärkeänä sitä, että mikäli edellytyksiä kevennettäisiin, samalla tulisi myös varmistua etäyhteyksien laadukkaasta toiminnasta. Lisäksi etäyhteydellä osallistuvan tulisi saada hyvä näkymä istuntosaliin. Usein kamera kuvaa vain yleisnäkymää salista, eikä esimerkiksi kohdennu automaattisesti puhujan.

4. Pakkokeinojen ja poissaolon seuraamusten soveltamisalan laajentaminen

Yhdyn arviomuistiossa (s. 81) esitettyyn siitä, että poissaolon seuraamuksia tulisi olla mahdollista käyttää vain tilanteissa, joissa henkilö on veloitettu saapumaan toiseen tuomioistuimeen tai muuhun viranomaiseen etäyhteyden muodostamiseksi.

5. Sääntelyn yhdenmukaistaminen ja kokoaminen yhteen

Pidän hyvänä arviomuistiossa (s. 83) esitettyä siitä, että etäyhteyden käyttöä koskevat säännökset koottaisiin omaan lukuunsa oikeudenkäymiskaassa ja niitä samalla yhdenmukaistettaisiin. Tämä helpottaisi säännösten soveltamista ja selkiyttäisi sääntelyä.

Harakka Katja

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen